

Από το κουτί της Πανδώρας στον ασκό του Αιόλου

τα πώς και τα γιατί της σεξουαλικής γυναικολογικής βίας

Ως γυνακεία ομάδα που έχει ασχοληθεί με την γέννηση του ιατρικού σεξισμού αλλά και τις μορφές που παίρνει αυτός σήμερα, παρακολουθούμε την επικαιρότητα και ταυτόχρονα γινόμαστε και δέκτες δεκάδων εμπειριών γυναικών. Τον Ιανουάριο και τον Φεβρουάριο που μας πέρασαν δημοσιεύτηκαν δύο άρθρα στο «Κουτί της Πανδώρας» και το «Documento»¹ (και τα δύο συμφερόντων Βαξεβάνη), με θέμα την σεξουαλική βία που ασκείται από γυναικολόγους. Τα άρθρα μιλάνε για το βιασμό και τη σωματική παραβίαση κατά τη διάρκεια της γυναικολογικής εξέτασης και κατά τη διάρκεια του τοκετού μέσα από καταθέσεις γυναικών, αλλά και με δημόσια αναφορά σε γνωστό βιαστή γυναικολόγο. Τα άρθρα αυτά ανοίγουν μια συζήτηση η οποία ποτέ δεν έχει γίνει δημόσια, για ένα ζήτημα που απασχολεί όλες μας και γι' αυτό θελήσαμε να τα σχολιάσουμε.

Οι εμπειρίες των γυναικών

Το Παρατηρητήριο Μαιευτικής Βίας, που είναι το αντίστοιχο ελληνικό άλλων ενδιά παρατηρητηρίων ανά τον κόσμο και μόλις άρχισε την λειτουργία του στην Ελλάδα, έχει καταγράψει ήδη το τρέχον έτος 40 περιστατικά σεξουαλικής παρενόχλησης² και 200 μαιευτικής βίας. Με δεδομένο ότι, όπως υποστηρίζει και η δημοσιογράφος «η πλειοψηφία των περιστατικών δεν καταγγέλλονται από τις γυναίκες λόγω ντροπής και αμφιβολίας», μπορούμε όλες να φανταστούμε την έκταση της βίας. Τα γεγονότα είναι τόσο κραυγαλέα που αναρωτιέται κανείς εάν είναι δυνατόν αυτοί οι τύποι να αποθρασυνθούν κι άλλο: Γυναίκα που στον έκτο μήνα εγκυμοσύνης προσκλήθηκε από τον γυναικολόγο της να «τα βρουν» για την χρηματική του αμοιβή με ένα φιλή στο στόμα πάνω στο κρεβάτι της εξέτασης. Γυναίκα που της ζητήθηκε να γδυθεί ολόκληρη προκειμένου να γίνει η κολπική εξέταση. Δεν υπάρχει αμφιβολία- με κάθε ευκαιρία και με κάθε δυνατό τρόπο γυναικολόγοι επιβάλουν την σεξουαλική τους όρεξη, χωρίς κανένα όριο. Εάν μάλιστα έχουν να κάνουν με μετανάστρια, εκεί αποθρασύνονται πλήρως, γιατί γνωρίζουν ότι κανείς δε θα την υπερασπιστεί, αφού το κράτος και η κοινωνία σύσσωμη είναι ενάντια της, καθώς κατηγορείται ότι «γεννοβολάει αλλοδαπούς» σε μια χώρα με «δημογραφικό πρόβλημα». Μάλιστα το άρθρο αναφέρει ότι οι ιδιωτικοί γιατροί αρνούνται να αναλάβουν μετανάστριες εάν δεν έχουν χαρτί. Και βέβαια άπαξ και προωθηθούν στα δημόσια νοσοκομεία εκεί πια δεν υπάρχει καμία επίπτωση ή έλεγχος στους γιατρούς. Μετανάστρια από το Αφγανιστάν καταγγέλει στο άρθρο πως νοσοκόμα της έκλεινε το στόμα και τη χαστούκιζε κατά τη διάρκεια του τοκετού γιατί φώναζε από τους πόνους. Δύο Ρομά και τρεις Αφγανές γυναίκες επίσης καταγγέλλουν την στείρωση τους κατά τη διάρκεια καισαρικής τομής, χωρίς πρότερη ενημέρωση. Φυσικά, αυτή η «ιατρική πράξη» έγινε στα πλαίσια επίλυσης του τραγικού «δημογραφικού προβλήματος» που βιώνει η ελληνική οικογένεια, όπως προαναφέραμε. Το ελληνικό κράτος εφαρμόζει την πολιτική απαγόρευσης των μεταναστών μέσα από τα δημόσια νοσοκομεία του. Οι γυναίκες καταλήγουν με δεμένες τις ωθήκες και το καταλαβαίνουν μια μόνο όταν δεν μπορούν να συλλάβουν.

Δεν είναι βέβαια η πρώτη φορά στην ιστορία που συμβαίνει αυτό. Το αμερικανικό κράτος της δεκαετίας του '60 έκανε χιλιάδες υποχρεωτικές στείρωσεις σε Λατίνες και μαύρες, όπως αναλυτικά περιγράφει η Angela Davis στο βιβλίο της «Γυναίκες, Φυλή και Τάξη»³. Κάθε κράτος που θέλει να σέβεται τον εαυτό του, κοιτά με νύχια και με δόντια να διατηρεί το δικαίωμα του ελέγχου της αναπαραγωγής του πληθυσμού εντός της επικράτειάς του. Έτσι κάνει και το ελληνικό, γι' αυτό και μέσα στα νοσοκομεία το γυναικείο σώμα και τα αναπαραγωγικά δικαιώματα έρχονται τελευταία.

Ένα πράγμα κοινό ανάμεσα στις καταθέσεις των γυναικών, και το οποίο το επιβεβαιώνουν και τα δικά μας βιώματα, είναι ότι σχεδόν όλες οι γυναίκες περιγράφουν πως καθώς αποχωρούσαν από το νοσοκομείο, αμφισβητούσαν τον εαυτό τους ότι αυτό που τους συνέβη ήταν σεξουαλική παραβίαση. Αυτό μας συμβαίνει επειδή μας είναι αδύνατον να συλλάβουμε το θράσος και τη βία που μας απευθύνουν; Επειδή έχουμε σε γενικές γραμμές εμπιστοσύνη στους γιατρούς και τον όρκο του Ιππκράτη που πήραν; Επειδή καλύτερα είναι να το απωθήσουμε γιατί γνωρίζουμε ότι δεν θα βρούμε πουθενά το δικίο μας και ότι κανείς δε θα μας πιστέψει; Είναι όλα αυτά μαζί που έχουν κατασκευάσει ένα τοπίο όπου η σεξουαλική παραβίαση δεν νοείται σαν γεγονός να προέρχεται από γυναικολόγο, είναι μια μη-αναγνωρίσιμη πράξη. Γιατί όπως είπε και γνωστή γυναικολόγος σε μία από εμάς: «η γυναικολογική εξέταση άπτεται του σεξουαλικού!»

Οι θύτες και οι πάπιες

Φυσικά, πολλοί γνωρίζουν ότι αυτά συμβαίνουν και κάνουν τις πάπιες. Τόσο στα δημόσια νοσοκομεία, όσο και στα ιδιωτικά ιατρεία, οι μαιές είναι παρούσες στην πλειοψηφία των ιατρικών πράξεων. Όπως μαθαίνουμε και από το δεύτερο ρεπορτάζ, ακόμη και οι ιατρικοί σύλλογοι είναι ενημερωμένοι για τα τυχόν «λερωμένα» μητρώα των γυναικολόγων, αλλά αυτό που επικρατεί είναι η σιωπή- δηλαδή η πλήρης ασυλία:

Γιατρός με την ειδικότητα του μουσικήρα – γυναικολόγου, κατ'ε-

ξακολούθηση βιαστής πελατισμών του με βάση τις τηλεοιδι- κες καταδικαστικές αποφάσεις, συνεχίζει σήμερα να προσφέ- ρει τις «υπηρεσίες» του σε γνωστά νοσοκομεία της Αθήνας.⁴

Μην κοιτάτε που βγήκε τώρα ένα άρθρο για τον βιαστή γυναικο- λόγο και έχει εκπλαγεί το πανελλήνιο! Είναι επειδή έχει τηλεοιδι- κεί η απόφαση του δικαστηρίου και ο δημοσιογράφος παίρνει το ρίσκο να καλύψει την υπόθεση. Κατά τα άλλα, να μην ξεχνιόμαστε: το ζήτημα είναι οι χιλιάδες αόρατοι βιασμοί και παραβιάσεις από γυναικολόγους που δεν καταγγέλληκαν, όπως και αυτοί που καταγγέλληκαν αλλά ποτέ δεν τηλεοιδήθηκαν ή ακόμη και αυτοί που καταγγέλληκαν και στη συνέχεια αποσύρθηκαν λόγω απειλών.

Σε κάθε περίπτωση, ο συγκεκριμένος γυναικολόγος, εν ονόματι Χρήστος Γκόβας, δουλεύει σήμερα ως συνεργάτης στο νοσοκομείο «Μητέρα» και είναι πρώτος στη λίστα αναμονής απόκτησης νέας ει- δικότητας ως αγγειοχειρουργός στο «Αγία Όλγα», ενώ έχει δουλέψει χρόνια στο αντικαρκινικό «Άγιος Σάββας» και το Αρεταίειο. Και όλα αυτά αφότου καταδικάστηκε τηλεοιδικά για βιασμό μετανάστριας ασθενούς του το 2001 και κατηγορήθηκε για δύο βιασμούς επί- σης ασθενών του στην Αμαλιάδα πριν το 2007. Όπως ήταν αναμε- νόμενο, μετά το ρεπορτάζ οι διάφοροι επίσημοι φορείς ένας ένας πέφτουν από... τα σύννεφα: «Όλα αυτά τα ακούω από εσάς [εννο- εί τον δημοσιογράφο]. Θα κοπάζουμε όμως το θέμα με τη νομική υπηρεσία να δούμε τι ακριβώς συμβαίνει και να είστε σίγουροι ότι θα πράξουμε τα δέοντα.», δηλώνει ο Γιώργος Πατούλης, πρόεδρος του Ιατρικού Συλλόγου Αθηνών, ενώ ο Γεώργιος Δενδραμής, διοικη- τής του Αντικαρκινικού Ογκολογικού Νοσοκομείου «Άγιος Σάββας» ισχυρίζεται ότι «Δεν τα γνωρίζαμε όλα αυτά. Πιθανόν αυτό [το ποι- νικό του μητρώου] να μην είχε ενημερωθεί από τις δικαστικές αρχές τότε που ήρθε στο νοσοκομείο μας». Δε γνωρίζουμε μέχρι πόσο μα- κριά πέταξαν τελικά το μπαλάκι των θεσμικών ευθυνών, αλλά ο κος Πολάκης το έπιασε στον αέρα και τους έκανε τη μούρη κρέας: «Σχε- τικά με χθεσινό δημοσίευμα, σύμφωνα με το οποίο, ιατρός πραγ- ματοποίησε σε δημόσια νοσοκομεία τμήμα της ειδικότητάς του ως αγγειοχειρουργός, ενώ υπήρχε σε βάρος του τηλεοιδική καταδίκη από τον Άρειο Πάγο, για βιασμό ασθενούς του[...]. Ο αναπληρωτής υπουργός Υγείας Παύλος Πολάκης έδωσε εντολή στις αρμόδιες υ- πηρεσίες να διερευνήσουν άμεσα και πλήρως την υπόθεση»⁵. Κα- τάλαβατε τώρα... Ας το διερευνήσουμε για να το αποσιωπήσουμε.

Το λέμε συχνά, θα το έχετε καταλάβει: καθόλου δεν εκπληροσόμα- στε (με όλα τα παραπάνω)! Όχι επειδή είμαστε κινικές ή επειδή όλα τα ξέρουμε, αλλά επειδή το να μην εκπληροσόμαστε έχει γίνει στα- διακά με τα χρόνια ένα χρήσιμο εργαλείο για τον σχεδιασμό πολιτι- κών στρατηγικών. Ας δούμε πώς.

Βήμα πρώτο: με αφορμή το βίωμα

Εάν μετρήσουμε μόνο ανάμεσά μας, στην Μιγάδα και ανάμεσα στις γνωστές και φίλες μας, σε πόσες από εμάς έχουν βάλει χέρι γιατροί κατά τη διάρκεια της εξέτασης ή μιας ιατρικής πράξης, θα μετρηθούμε σίγουρα πάνω από τα δάκτυλα του ενός χεριού. Ήδη στην ομάδα τον τελευταίο χρόνο έχουν φτάσει στα αυτιά μας οι ε- μπειρίες τεσσάρων γυναικών που κακοποιήθηκαν από γυναικολό- γο. Οι περισσότερες από αυτές τις ιστορίες εκτυλίχθηκαν στο δη- μόσιο νοσοκομείο «Ελενα». Η μία γυναίκα κατά τη διάρκεια του τοκετού έλαβε το σχόλιο από γυναίκα γυναικολόγο «Τότε που ά- νοιγες τα πόδια σου ήταν καλά; Τώρα γιατί φωνάζεις;». Η άλλη κατά τη διάρκεια ενδοκοιλιακής εξέτασης από γυναικολόγο μετά τον τοκετό έλαβε το σχόλιο «σου αρέσει αυτό που σου κάνω;». Η τρίτη πήγε για κολπική εξέταση και βρέθηκε με το γιατρό να της τριβεί την κλειτορίδα. Οι ιστορίες αυτές μας αφορούν όλες, είτε πάμε σε δημόσιο νοσοκομείο, είτε σε ιδιωτικό ιατρείο. Γιατί σίγου- ρα είναι πάρα πολύ εύκολο για έναν γυναικολόγο να απλώσει χέρι στο ιδιωτικό του ιατρείο, καθώς εκεί ενεργεί μόνος του χωρίς άλλου επαγγελματίες υγείας τριγύρω. Από την άλλη όμως, η έντα- ση με την οποία συμβαίνει η σεξουαλική κακοποίηση στα δημό- σια γυναικολογικά νοσοκομεία εκτιμούμε ότι σχετίζεται με δύο γε- γονότα. Πρώτον ότι η συγκάλυψη είναι δεδομένη και δεύτερον ότι στα δημόσια νοσοκομεία εξυπηρετούμαστε γυναίκες μετανάστρι- ρες ή ντόπιες χωρίς πολλά λεφτά, και άρα υποτιμημένες κοινωνικά.

Από το κουτί
της Πανδώρας
στον ασκό
του Αιόλου

τα πώς
και τα γιατί
της σεξουαλικής
γυναικολογικής
βίας

Οι δύο αυτές συνθήκες φτιάχνουν ένα ιδανικό περιβάλλον αυθαιρεσίας για τους γιατρούς. Δεν έχει παρά να τηλεφωνήσει κάποια στο «Γραφείο Προστασίας Δικαιωμάτων Ληπτών Υπηρεσιών Υγείας» του νοσοκομείου «Έλενα» για να διαπιστώσει τους χίλιους τρόπους με τους οποίους το κράτος μας αποθαρρύνει από το να καταγγείλουμε ένα περιστατικό γυναικολογικής ή μαιευτικής κακοποίησης. Σου λένε: κάντο επώνυμο, γραπτά, και ενάντια σε έναν γιατρό του οποίου το όνομα όλοι προσπαθούν να σου κρύψουν πάσει θυσία (θα έχετε προσέξει ότι σπάνια το νοσοκομιακό προσωπικό φοράει ταμπελάκι με το όνομά του). Δηλαδή επιβάλουν το θύμα να είναι επώνυμο και ο γιατρός ανώνυμος. Επομένως, το ρίσκο για εμάς, που μας ζητάται να καταγγείλουμε με ονοματεπώνυμο και τη φάτσα μας έναν άντρα γιατρό με εξουσία που όλοι θα γνωρίζουν ποιος είναι από τις περιγραφές εκτός από εμάς τις ίδιες, είναι συχνά μεγάλο.

Το βίωμα μας λοιπόν είναι ένας πολύ χρήσιμος οδηγός. Είναι συλλέκτης στοιχείων και παρέχει τεκμηρίωση για την κοινωνική υποτίμηση που ξέρουμε καλά ότι βιώνουμε. Είναι επίσης αυτό που μας ενώνει, η κοινή μας εμπειρία ως φύλο. Όμως δυστυχώς σπάνια μπορούμε να αντιληφθούμε την έκταση και την μαζικότητα της υποτίμησής μας εάν δεν συζητήσουμε αυτό το κοινό μας βίωμα η μία με την άλλη. Παρόλα αυτά, χρήσιμο είναι να μην εκπληροσώμαστε συνέχεια με τα περιστατικά που μας εκμυστηρεύονται. Οι λόγοι για τους οποίους είμαστε σε αυτή τη δύσκολη κατάσταση ως γυναίκες έχουν ρίζες βαθιές και μας κάνουν παρέα εδώ και δεκαετίες! Εάν καταλάβουμε τις ρίζες αυτής της καταπίεσης θα δούμε ότι μας αφορούν συλλογικά ως γυναίκες και τότε σίγουρα δεν θα μένουμε μόνες μας με την κακοποίηση ή παραβίαση που μας απήυθησαν.

Βήμα δεύτερο: οι αιτίες της σεξουαλικής γυναικολογικής βίας

Το επάγγελμα της γυναικολογίας έχει οικοδομηθεί πάνω στο σεξισμό και είναι πια εργαλείο ανανέωσής του. Η ιατρική αυτή ειδικότητα είναι ένα θεομοποιημένο εργαλείο του σεξισμού και προόδευσε μέσα από την πολιτική ατζέντα του κράτους για τον γυναικείο πληθυσμό. Στοχεύει να υποτιμήσει την κοινωνική μας αξία εστιάζοντας και περιορίζοντας τον ρόλο μας στην αναπαραγωγή, ενώ από τα πρώτα της κιόλας βήματα φρόντισε να κλέψει βίαια την γνώση των γυναικών πάνω στα σώματά τους. Αυτά τα έχουμε συζητήσει και πιο αναλυτικά στο σχετικό με το θέμα μας βιβλίο «Παθήσεις & Διαταραχές» των Barbara Ehrenreich και Deirdre English. Σήμερα το κράτος έχει καθορίσει μέσα από τις εκπαιδευτικές του δομές τον τρόπο με τον οποίο θα ασκείται ένας επαγγελματίας υγείας πάνω στα σώματά μας. Όπως θα διαβάσετε και στον ένθετο του πρωτόβουλιού του ασθενούς, που έχει τίτλο «ΤΕΙ Μαιευτικής ή ΤΕΙ Μισογυνισμού», από τα πρώτα βήματα κιόλας, μια εκπαιδευόμενη μαία γαλουχείται στην υποτίμηση της γυναικείας ύπαρξης και την αμφισβήτηση των γνώσεων και των πρωτοβουλιών του ασθενούς. Εάν δηλαδή στο ΤΕΙ Μαιευτικής οι καθηγητές τολμούν να εκπαιδεύουν ένα κατά βάση γυναικείο κοινό μελλοντικών

επαγγελματιών σε μισογυνικές απόψεις, δε θέλουμε να φανταστούμε τι θα γίνεται στην Ιατρική Σχολή! Η στρατιά λοιπόν των ειδικών που έχει δημιουργηθεί φέρει ένα τεράστιο και δυσνόητο σώμα γνώσης το οποίο πέφτει βαρύ πάνω στο κεφάλι μας κάθε φορά που βρισκόμαστε στο δωμάτιο του γυναικολόγου. Μπροστά στην θερμοθετημένη εξουσία και γνώση του γιατρού καταλήγουμε να αμφισβητούμε το βίωμά μας. Έτσι, συχνά αποφεύγουμε να κάνουμε ερωτήσεις, αποφεύγουμε να παραπονεθούμε εάν μας πονέσει κάτι και καταλλήγουμε απλά να σφίγγουμε τα δόντια...

Δεν είναι βέβαια μόνο η «επιστήμη» και οι εκπαιδευόμενοι σε αυτή που δημιουργούν τις κατάλληλες συνθήκες για την σεξουαλική κακοποίηση στις δομές υγείας. Είναι και η κοινωνική αντίληψη ότι το γυναικείο σώμα είναι ένα αντικείμενο δημόσιο, προς χρήση μετρίως και ανεπιφύλακτα. Διότι αφού η γυναίκα υπάρχει για να εξυπηρετεί την αναπαραγωγή και την απόλαυση, σίγουρα και το σώμα της μπορεί να γίνει ένα εργαλείο επίτευξης αυτών των σκοπών, με τρόπους που γενικά θεωρούνται αποδεκτοί. Ξέρουμε πολύ καλά ότι η δική μας εξιστόρηση των γεγονότων απέναντι στην κατάθεση του γιατρού, όπως σε κάθε κακοποίηση και βιασμό, θα διαβαστεί μέσα από τον πρίσμα μιας μισογυνικής αντίληψης για το τι συνιστά όριο, λεκτικό ή σωματικό. Για παράδειγμα, εάν η γυναίκα που παραπάνω ερωτήθηκε εάν «της αρέσει» η κολπική εξέταση έκανε καταγγελία, θα είχε να αντιμετωπίσει τον χλευασμό «πολύ ευαίσθητη είσαι, μια πλάκα κάναμε, χαλάρωσε...». Σήμερα, είναι σχεδόν σαν να μην αναγνωρίζεται βιασμός ή κακοποίηση από γυναικολόγο, με τον ίδιο τρόπο που πρόσφατα (έως το 2006) δεν αναγνωριζόταν νομικά βιασμός από σύζυγο.

Όταν χαρτογραφήσουμε και καταλάβουμε καλά τους λόγους για τους οποίους ο ιατρικός σεξισμός μας απευθύνεται με τέτοια βιαιότητα σήμερα τότε όχι μόνο αποκτούμε αίσθηση του δίκιου μας, αλλά σίγουρα βρίσκουμε και μικρές λύσεις και αντιστάσεις.

Βήμα τρίτο: με σύστημα και όχι σόστιμα

Είναι γεγονός ότι είναι αδύνατον, με αυτές τις ελάχιστες και κατακερματισμένες δυνάμεις που έχουμε σήμερα, να τα βάλουμε με το ιατρικό κατεστημένο. Όμως θα πρέπει πάντα πριν μπούμε στο ιατρείο να θυμόμαστε ότι η ιατρική δεν είναι μια ουδέτερη και αντικειμενική επιστήμη. Και αυτό επειδή δεν γεννήθηκε ξέχωρα από την κοινωνία. Αυτό μας οδηγεί στο ελάχιστο μέτρο που μπορούμε να πάρουμε: να είμαστε καχύποπτες με τους γυναικολόγους. Να ηγναινουμε πάντα με μια φίλη μας και να διεκδικούμε να είναι και αυτή μέσα στο δωμάτιο κατά την εξέταση. Να ρωτάμε ότι θέλουμε τον γιατρό γιατί έτσι δείχνουμε ότι έχουμε μια κατανόηση της κατάστασης. Να μιλάμε με άλλες γυναίκες για το τι μας συνέβη. Και στην πολύ τελική-γιατί όχι;- να κολήσουμε καμιά αφίσα έξω από το ιατρείο του γυναικολόγου που μας παραβίασε και να ριζούμε κανά γαιούρτι στη μάπα του. Πρέπει σιγά σιγά να τους κόψουμε τη φόρα που έχουν πάρει.

1 Νάντια Βασιλειάδου, «Γυναικολόγοι παρενοχλούν σεξουαλικά τις ασθενείς τους», Documento, 29/1/2017

2 Ο όρος «σεξουαλική παρενόχληση» χρησιμοποιείται κατά κόρον και έχει ως αποτέλεσμα να υποτιμήσει και να αποκρύψει την ένταση της βίας που ασκείται πάνω στο γυναικείο σώμα. Δείτε σχετικά το άρθρο «Τι πάει να πει "παρενόχληση"; Είναι σεξουαλική βία, συμβαίνει κατά κόρον στους χώρους εργασίας και διάφοροι κάνουν την πάπια» στο τεύχος 15.

3 Angela Davis, Γυναίκες Φυλή και Τάξη, Μιγάδα, Σεπτέμβριος 2014.

4 Μάκης Νοδάρος, Ιδού τα στοιχεία για τον βιαστή γυναικολόγο που υπηρετεί σε γνωστά νοσοκομεία παρά τις καταδίκες του, 6/2/2017, <http://www.koutipandoras.gr>

5 Παρέμβαση Πολάκη για το αποκαλυπτικό ρεπορτάζ του Documento, 6/2/2017, <http://www.koutipandoras.gr>